

**Strategische notitie
inzake de toekomst van
het Bijlmersportcentrum**

Amsterdam, juni 1992

**Van Dijk, Van Someren en Partners B.V.
Drs. M. van der Gugten
Drs. A.G. van Dijk**

Inhoudsopgave

	pag.:
1 Inleiding	1
1.1 Achtergrond en doelstelling van het onderzoek	1
1.2 Opzet en uitvoering van het onderzoek	1
1.3 Leeswijzer	2
2 Doelstelling van het sportbeleid	3
2.1 Inleiding	3
2.2 Verschijningsvormen van de sport	3
2.3 Functies van de sport	5
2.4 Rol van de overheid	5
2.5 Doelstelling van het sportbeleid	7
2.6 Conclusies	7
3 Voorzieningenaanbod in Zuidoost	8
3.1 Inleiding	8
3.2 Huidige voorzieningenaanbod	8
3.3 Wensen en behoeften van gebruikers	9
3.3.1 Zaal sportruimte	9
3.3.2 Zwemvoorzieningen	10
3.3.3 Tennisbanen	11
3.3.4 Fitness-/krachtsportruimte	11
3.4 Conclusie	11
4 Ontwikkelingen rondom het Bijlmersportcentrum	13
4.1 Inleiding	13
4.2 Plaats, functie en exploitatie van het BSC	13
4.3 De eerste ontwikkelingsvarianten	14
4.4 Toekomstige ontwikkelingen rondom het BSC	14
4.5 Bestuurlijk draagvlak	15
4.6 Conclusies	16
5 Eisen en randvoorwaarden voor BSC-nieuwe stijl	18
5.1 Inleiding	18
5.2 Verzorgingsgebied	18
5.3 Faciliteiten	18
5.4 Positie van het sportbuurtwerk	19
5.5 Tarifiering	19
5.6 Investering en exploitatie	20
5.7 Beheervorm	20
5.8 Ruimtelijke opbouw en sfeer/uitstraling	20
6 Strategisch advies	22

1 Inleiding

1.1 Achtergrond en doelstelling van het onderzoek

Het Bijlmersportcentrum (BSC) in Amsterdam-Zuidoost is in 1984 geopend en bestaat uit de volgende voorzieningen: een overdekt en een openlucht zwembad met ligweide, een sporthal, een tennishal, een fitnessruimte en een horeca-gelegenheid. Het functioneren van het centrum wordt bedreigd door een aantal interne en externe factoren en staat bovendien centraal binnen de planvorming rondom het Bijlmerdreefgebied.

Al in 1989 is door het ingenieursbureau Oranjewoud een haalbaarheidsstudie¹ verricht naar de wijze waarop het gebruik en de exploitatie van het centrum verbeterd konden worden. Mede op basis van deze analyse werd besloten om in principe uit te gaan van een herstructurering van het centrum (variant 2). Tevens werd echter duidelijk dat de huidige bedrijfsvoering en personele situatie geen goede basis vormde om een dergelijke herstructurering daadwerkelijk door te voeren. Tegen deze achtergrond werd in 1991 bureau Dimensie ingeschakeld om een voorstel te ontwikkelen tot verbetering van de organisatiestructuur en de bedrijfsvoering². In het verlengde hiervan is een adviseur van dit bureau thans betrokken bij de implementatie van deze voorstellen binnen het BSC.

Medio 1991 werd door de stuurgroep 'Vernieuwing Bijlmermeer' het rapport 'Kiezen en beginnen!' uitgebracht, waarin per actiegebied een werkprogramma is opgesteld voor een geconcentreerde en gebundelde aanpak. Binnen het actiegebied 'Amsterdamse Poort' ligt het accent op ruimtelijke maatregelen, met name op het gebied van economische ontwikkeling, centrumvoorzieningen en woningbouw. Aangezien het BSC centraal in dit actiegebied is gelegen, zijn deze ruimtelijke maatregelen direct van invloed op de toekomst van het centrum. Bovendien zijn door de betrokken projectontwikkelaar inmiddels plannen gepresenteerd om het BSC te veranderen in een stadsrecreatiecentrum.

Het stadsdeel Zuidoost wil deze ontwikkelingen mede bekijken in het licht van de gewenste functie en gebruik van het BSC, als één van de belangrijkste voorzieningen voor sport en sportieve recreatie voor haar inwoners. Dit heeft geleid tot het verzoek aan Van Dijk, Van Soomer en Partners (DSP) om een strategische notitie op te stellen met betrekking tot de toekomstige ontwikkeling van het BSC.

1.2 Opzet en uitvoering van het onderzoek

De kernvraag die aan deze strategische notitie ten grondslag ligt, is:

Welke richting dient ingeslagen te worden bij de toekomstige ontwikkeling van het Bijlmersportcentrum?

1 Oranjewoud: Ontwikkelingsmogelijkheden Bijlmer Sport Centrum, Heerenveen/Breda, 1990.

2 Zie: Bureau Dimensie: Onderzoek reorganisatie Bijlmer Sport Centrum, Amsterdam, 1992.

Het accommodatiebeleid vormt een belangrijk onderdeel van het beleid met betrekking tot sport en sportieve recreatie. De aard en omvang van de voorzieningen bepaalt mede de deelname aan sport- en bewegingsactiviteiten van de bewoners van het stadsdeel. Dit betekent dat beslissingen over de toekomst van het BSC moeten passen binnen de visie van het stadsdeel op het gebied van sport en sportieve recreatie. Het probleem is echter dat deze visie momenteel niet expliciet door het stadsdeelbestuur is vastgesteld.

Tegen deze achtergrond is het vertrekpunt van het onderzoek gelegen in het zichtbaar maken van de doelstellingen en uitgangspunten van het beleid met betrekking tot sport en sportieve recreatie. De strategische notitie is vervolgens opgebouwd langs de volgende vier onderzoeksvragen:

- Welke doelstellingen en uitgangspunten liggen ten grondslag aan het beleid met betrekking tot sport en sportieve recreatie in het stadsdeel Zuidoost?
- In hoeverre voldoet het huidige voorzieningenaanbod binnen het stadsdeel Zuidoost kwalitatief en kwantitatief aan de wensen en behoeften, die nu en in de komende jaren vanuit de gebruikers (zullen) worden gesteld?
- Welke plaats heeft het Bijlmersportcentrum binnen het huidige voorzieningenaanbod op het terrein van de sport en de sportieve recreatie binnen stadsdeel Zuidoost en welke veranderingen zijn in dit opzicht te verwachten?
- Welke eisen en randvoorwaarden worden door het stadsdeel Zuidoost gesteld aan een Bijlmersportcentrum nieuwe-stijl (o.a. verzorgingsgebied, faciliteiten, beheerconstructie, exploitatie en tarifiering)?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden heeft allereerst een analyse van relevante documenten plaatsgevonden en is vervolgens een aantal interviews gehouden. Na een voorbereidend gesprek met de heren Ter Bruggen (afdeling Stadsdeelwerken) en Visser (afdeling Welzijn) heeft een eerste ronde interviews plaatsgevonden met achtereenvolgens de heren Van der Pol (organisatieadviseur), Zaal (manager BSC), Krijns (sectie CER/Sport en Recreatie van de gemeentesecretarie), Mirck (afdeling Onderwijs) en Stam (afdeling Wonen/Werken). Vervolgens zijn in een tweede ronde gesprekken gevoerd met mevrouw Groen (DB-Welzijn), de heer Ruygers (DB-financiën) en de heer Nieuwenhuis (directeur stadsdeelorganisatie). Tenslotte zijn de uitkomsten van deze gesprekken neergelegd in een werkdocument en in een afsluitend overleg besproken met de heren Ter Bruggen en Visser.

1.3 Leeswijzer

Na dit inleidende hoofdstuk zullen in de volgende vier hoofdstukken achtereenvolgens de bovengenoemde onderzoeksvragen beantwoord worden. In het laatste hoofdstuk van deze notitie wordt een strategisch advies geformuleerd met betrekking tot de toekomstige ontwikkeling van het Bijlmersportcentrum.

2 Doelstelling van het sportbeleid

2.1 Inleiding

Vooraf bij de gesprekspartners uit de eerste ronde interviews wordt het ontbreken van een expliciete visie van het stadsdeelbestuur op sport en sportieve recreatie in Zuidoost aangemerkt als een belangrijk knelpunt. Uit deze gesprekken kwam zelfs naar voren dat het slechte functioneren van het BSC in de afgelopen periode tot op zekere hoogte toegeschreven kan worden aan het gebrek aan sturing en toetsing vanuit een dergelijke visie.

In de afgelopen jaren zijn diverse aanzetten gedaan om een dergelijke visie te ontwikkelen. In 1988 is een startnotitie 'Sport en sportieve recreatie in Zuidoost' voorbereid en in het stadsdeelbestuur besproken. Deze notitie zou een eerste aanzet vormen voor het ontwikkelen van het stadsdeelbeleid op dit terrein. Mede door gebrek aan ambtelijke capaciteit zijn tot nog toe slechts op onderdelen beleidsaanzetten gegeven. Wel is eind 1991 een conceptnota 'Sport en Sportieve Recreatie' in de betreffende raadscommissie aan de orde geweest. De algemene indruk binnen het stadsdeel is dat deze conceptnota een bruikbare inventarisatie vormt van de huidige situatie in stadsdeel Zuidoost, maar onvoldoende basis legt voor het beleid in de komende jaren (fundament) en niet of nauwelijks aanzetten geeft voor concrete acties (actieprogramma)³. In die zin biedt deze nota dan ook nauwelijks houvast bij het anticiperen op dan wel beoordelen van de toekomstige ontwikkeling van het BSC.

In dit hoofdstuk staat de eerste onderzoeksvraag centraal, namelijk:

Welke doelstellingen en uitgangspunten liggen ten grondslag aan het beleid met betrekking tot sport en sportieve recreatie in het stadsdeel Zuidoost?

2.2 Verschijningsvormen van de sport

Sportbeoefening is een veelvormig maatschappelijk verschijnsel. Het bestrijkt een breed scala aan vrijetijdsactiviteiten, die zich van elkaar onderscheiden wat betreft vorm, intensiteit, frequentie en organisatiegraad. Zowel een ontspannen fietstocht door het bos, een partijtje voetbal op straat als een zware fitnessstraining in een sportschool kunnen onder het begrip 'sportbeoefening' worden geschaard. Tegen deze achtergrond is het niet verwonderlijk dat een groot deel van de bevolking tegenwoordig 'aan sport doet' of op een andere wijze bij de sport betrokken is.

Vooraf in de jaren tachtig is een sterke differentiatie van sportvormen opgetreden. Hierdoor is de discussie ingewikkelder geworden over wat nog wel onder sport gerekend moet worden, en wat hier niet meer onder valt. In de WVC-publicatie

³ Aangezien de noodzaak wordt onderkend om over een helder beleidskader te beschikken dat de basis vormt voor de beleidsmaatregelen en -acties voor de komende jaren, is inmiddels besloten om een extern bureau in te schakelen bij het opstellen van een beleidsvisie Sport en Sportieve Recreatie in Zuidoost.

'Over versporting van de samenleving'⁴ is temidden van andere indelingen de volgende classificatie van sportmodi weergegeven:

- **Topsport:**

Hierbij gaat het om sportvormen, waarbij het bereiken van absolute topprestaties op (inter-)nationaal niveau centraal staat. In de verschillende takken van sport bestaan grote verschillen in de mate van professionalisering, commercialisering en media-belangstelling.

- **Wedstrijdsport:**

Bij de wedstrijdsport gaat het vooral om het subjectief presteren en het gezamenlijk ervaren van de spanning van de wedstrijd. De wedstrijdsport vindt vrijwel altijd binnen verenigingsverband plaats, maar behelst inmiddels een veel breder scala aan persoonlijke motieven (ontspanning, sociaal contact e.d.) en niveau's (bijv. recreatiecompetities) dan vroeger.

- **Recreatiesport:**

Hierbij gaat het om sportvormen, waarbij vrijblijvendheid, plezier en ontspanning centraal staan. Het betreft zowel groepsgewijze als individuele activiteiten, die georganiseerd of ongeorganiseerd kunnen plaatsvinden.

- **Fitnesssport:**

Deze sportvormen zijn expliciet gericht op het bevorderen van de conditie en de gevoelens van fitheid. De activiteiten kunnen plaatsvinden in huis, in een fitnesscentrum of in de openlucht plaatsvinden, al dan niet met gebruikmaking van specifieke apparatuur.

- **Avontuursport:**

Hierbij gaat het met name om avontuur en spanning. Vaak gaat het hierbij om kostbare, door specialisten aangeboden activiteiten, zoals trekking, rafting, scuba-diving, hang-gliding, parachute-springen, deltavliegen en toerskiën.

- **Lust- en pleziersport:**

Bij deze sportvormen gaat het om exclusief plezier, vaak in de context van vakantie en toerisme. Hierbij kan gedacht worden aan 'subtropische zwemparadijzen' en sportieve ensceneringen als Club Méditerranée.

- **Cosmetische sport:**

Dit betreft met name het narcistisch gericht werken aan een modeluiterlijk, de zichtbare vorm van het lichaam, zoals dat gebeurt bij body-building, body-shaping en body-styling. Deze activiteiten vinden meestal plaats in een commerciële setting.

Al deze verschijningsvormen bij elkaar liggen ten grondslag aan de feitelijke 'sportcultuur'. Uit de interviews is gebleken dat de sportcultuur in Amsterdam-Zuidoost zich in diverse opzichten onderscheidt van de rest van Amsterdam. Dit komt met name voort uit de grote verscheidenheid aan bevolkingsgroepen, die elk hun eigen traditionele sportvormen hebben ingebracht. Zo wordt een landelijk gezien elitaire sport als cricket, door de Hindoestaanse bewoners van Amsterdam-Zuidoost regelmatig beoefend op straat en in de parken. Verder is er onder de

4 Zie: Crum, B: Over versporting van de samenleving - Reflecties over bewegingsculturele ontwikkelingen met betrekking tot het sportbeleid, Rijswijk, 1991.

Surinaamse meisjes grote belangstelling voor bewegen op muziek, aerobics en dans. De allochtone jongens richten zich meer dan gemiddeld op kracht- en verdedigingssporten.

2.3 Functies van de sport

Aan een regelmatige sportbeoefening worden over het algemeen verschillende maatschappelijke, sociale en gezondheidsfuncties toegeschreven. De meest gebruikte functietypering van de sport gaat uit van een zestal functies⁵:

1 Socio-emotionele functie:

de sport biedt mogelijkheden om spanningen en conflicten af te reageren (catharsis) en verveling en gebrek aan spanning in het dagelijks leven te verminderen (compensatie).

2 Socialisatie functie:

de sport draagt bij tot het overnemen van geldende normen en waarden en het ontwikkelen van persoonlijke karaktereigenschappen.

3 Sociaal-integratieve functie:

de sport bevordert het contact en de communicatie tussen mensen en biedt gelegenheid tot identificatie met een team, vereniging of topsporter.

4 Politieke functie:

de sport kan helpen het prestige te vergroten en als kapstok dienen voor politieke stellingnames.

5 Sociale mobiliteitsfunctie:

de sport kan leiden tot verbetering van de individuele status en de toetreding tot een hogere sociaal-economische klasse in de samenleving.

6 Biologische functie:

de sport levert bewegingsmogelijkheden, die kunnen bijdragen aan de persoonlijke gezondheid en de gevoelens van fitheid.

Alle gesprekspartners zijn het er over eens dat sport en sportieve recreatie een belangrijke functie hebben binnen het maatschappelijk leven in Zuidoost. Vooral de functie van sport met betrekking tot bevorderen van het integratieproces tussen verschillende bevolkingsgroepen wordt hierbij benadrukt.

2.4 Rol van de overheid

Tegen de achtergrond van de bovenbeschreven verschijningsvormen en functies van de sport, is het vervolgens van belang om de rol van de overheid bij de sport en de sportieve recreatie nader te omschrijven. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van de volgende modellen⁶:

5 Zie: Heinemann, K: Einführung in die Soziologie des Sports, Schorndorf, 1980.

6 Zie: Beckers, Th: De stad als vrijetijdsplaats, in: Buurten bij de stad, 1991.

- **Minimalistisch model:**

In dit klassiek-liberale model wordt de sociale organisatie van de vrijetijd gezien als de primaire verantwoordelijkheid van burger/consument, die in vrijheid kiest van welk aanbod gebruik gemaakt wordt. Het aanbod zelf is in handen van de marktsector en het particulier initiatief. De overheid beperkt zich tot het bewaken van de openbare orde en het tegengaan van overlast/afwijkend gedrag.

- **Verzorgingsmodel:**

Sport- en vrijetijdsvoorziening vormt een onderdeel van de algemene dienstverlening door de overheid aan de burgers. Dit gebeurt vanuit de opvatting dat cultuurspreiding, sport voor allen en recreatie zaken van algemeen en collectief belang zijn en derhalve politiek nastrevenswaardig zijn.

- **Profitmodel:**

De overheid richt zich op de koopkrachtige vraag en voorzieningen worden al dan niet samen met het bedrijfsleven, op commerciële wijze aangeboden.

- **Therapeutisch model:**

De bemoeienis van de overheid richt zich speciaal op 'bijzondere groepen' in de samenleving, zoals minderheden, ouderen of gehandicapten, waarbij sociale integratie voorop staat.

- **Marketingmodel:**

Sport- en recreatievoorzieningen worden beschouwd als een middel om het imago van de stad te verhogen, de stad aantrekkelijker te maken voor regio-bewoners en toeristen en als vestigingsfactor voor nieuwe economische bedrijvigheid.

- **Cultuurmodel:**

Sport- en recreatiebeleid vormt een onderdeel van de algemene cultuurpolitiek, waarin de inspanningen van de overheid met name gericht is op het overbruggen van de kloof tussen 'hoge' cultuur en 'triviaal' vermaak.

Beckers geeft zelf al aan dat het er niet zozeer om gaat om één van deze modellen tot absolute leidraad voor het beleid te verheffen, maar dat op basis van de politieke prioriteiten een synthese dient plaats te vinden tussen diverse elementen uit de genoemde modellen.

Uit de gesprekken is duidelijk naar voren gekomen dat binnen stadsdeel Zuidoost de meningen over de rol van het stadsdeel bij sport en sportieve recreatie sterk uiteen lopen. De door de gesprekspartners geschetste rollen van het stadsdeel variëren van primair **voorwaardenscheppend** (waarbij het maatschappelijk initiatief en commerciële ondernemers het sportaanbod ontwikkelen en verzorgen) tot **actief stimulerend** (waarbij het stadsdeel zich ook als aanbieder profileert). Een dergelijk verschil in visie leidt voortdurend tot onduidelijkheid wat het stadsdeel nog wel en niet meer kan of moet doen, met als gevolg dat er in het veld onzekerheid bestaat over de koers van het beleid (en daarmee een vrijheid tot het maken van eigen keuzen).

2.5 Doelstelling van het sportbeleid

Om de koers vast te kunnen stellen van de ontwikkeling rondom het BSC, is het allereerst van belang om de doelstelling van het sportbeleid in Amsterdam-Zuidoost nader te omschrijven. Uitgaande van de gesprekken met de leden van het Dagelijks Bestuur van stadsdeel Zuidoost lijkt een consensus te kunnen worden gevonden in een **gedifferentieerde doelstelling**:

- het scheppen van algemene randvoorwaarden voor sportbeoefening van bewoners van Zuidoost, waar mogelijk in samenwerking met de 'markt'.
- het stimuleren van een veelvormige sportcultuur en zelforganisatie door het bieden van beperkte en tijdelijke ondersteuning aan het maatschappelijk initiatief;
- het tot stand brengen van een gericht en laagdrempelig sportaanbod voor kansarme en problematische groepen.

In de lijn van de bovenbeschreven doelstelling past het realiseren van sport-accommodaties binnen de visie van het stadsdeelbestuur, voor zover hierbij de volgende uitgangspunten worden gehanteerd:

- de voorzieningen moeten in beginsel voor alle inwoners van het stadsdeel bereikbaar zijn;
- de voorzieningen moeten aansluiten bij de veelvormige sportcultuur in Amsterdam-Zuidoost;
- de voorzieningen moeten waar mogelijk door of in samenwerking met de 'markt' worden gerealiseerd;
- de exploitatiekosten van de voorzieningen moeten in verhouding staan tot het maatschappelijk rendement.

2.6 Conclusies

Het stadsdeelbestuur is van mening dat sport en sportieve recreatie een belangrijke functie vervullen binnen het maatschappelijk leven in Zuidoost. Naast de functie die de sport kan spelen bij de socialisatie en de gezondheid van mensen, wordt vooral de bijdrage die de sport kan leveren aan het integratieproces tussen verschillende bevolkingsgroepen benadrukt.

De rol van het stadsdeel is vooral gericht op het scheppen van de algemene randvoorwaarden voor de wedstrijd- en de recreatiesport, waar mogelijk in samenwerking met de markt (een combinatie van het verzorgingsmodel en het profitmodel). De voorzieningen zullen bij voorkeur zoveel mogelijk moeten aansluiten bij de 'sportcultuur'. Daarnaast ziet het stadsdeelbestuur een aparte rol voor het stadsdeel weggelegd bij het tot stand brengen van een gericht en laagdrempelig sportaanbod voor kansarme en problematische groepen (het therapeutisch model).

De aard en omvang van de sportbeoefening wordt voor een belangrijk deel bepaald door de kwaliteit en de kwantiteit van de beschikbare voorzieningen. Het kan hierbij zowel gaan om voorzieningen in de openbare ruimte als om specifieke sportaccommodaties. Bij het onderzoek naar de toekomstige ontwikkeling van het BSC zijn de bovenstaande doelstelling en uitgangspunten (zie 2.5) als referentie gehanteerd. In de toekomst zal bekeken moeten worden in hoeverre deze doelstelling ook de basis kan vormen voor de brede visie van het stadsdeel met betrekking tot sport en sportieve recreatie in Amsterdam-Zuidoost.

3 Voorzieningenaanbod in Zuidoost

3.1 Inleiding

Om vanuit de doelstellingen en uitgangspunten (hoofdstuk 2) de huidige situatie rondom het BSC te kunnen analyseren en op de toekomstige ontwikkelingen te kunnen anticiperen (hoofdstuk 4), is het allereerst noodzakelijk om een beeld te hebben van het voorzieningenaanbod in Amsterdam-Zuidoost. Tegen deze achtergrond staat in dit hoofdstuk beantwoording van de tweede onderzoeksvraag centraal:

In hoeverre voldoet het huidige sportvoorzieningenaanbod binnen het stadsdeel (kwalitatief en kwantitatief) aan de wensen en behoeften, die nu en in de toekomst vanuit de gebruikers (zullen) worden gesteld?

3.2 Huidige voorzieningenaanbod

In het kader van deze inventarisatie wordt uitsluitend ingegaan op de voorzieningen die een rol spelen met betrekking tot de situatie van het BSC. Dit betekent onder andere dat niet ingegaan wordt op de spreiding en het gebruik van sportvelden en de voorzieningen in de openbare ruimte.

Het voorzieningenaanbod in Zuidoost, dat momenteel voor georganiseerde en ongebonden sportbeoefening wordt gebruikt, bestaat uit het BSC, de sporthal Gaasperdam, de sportzaal Ganzenhoef en elf kleinere sportzalen bij scholen en buurthuizen.

Het BSC is een gemeentelijke sportaccommodatie, die met name bestaat uit de volgende voorzieningen⁷:

- overdekt zwembad (25x10 m);
- overdekt kinder-/instructiebad;
- openluchtzwembad (50x21 m) met draagluichthal en ligweide;
- sporthal (50x29 m);
- fitnessruimte;
- kantine.

De **sporthal Gaasperdam** is een verenigingshal, die wordt geëxploiteerd door de omni-vereniging Holendrecht en waarin de volgende sporten worden beoefend: badminton, basketbal, judo, karate, tafeltennis, volleybal en zaalvoetbal.

De bezettingsgraad van deze sporthal is hoog (85 %), zeker gedurende de winterperiode en tijdens de avonduren. Vanwege een gebrek aan capaciteit in de avonduren vindt een groot gedeelte van de trainingen plaats in de kleinere sportzalen. Overdag wordt de sporthal gedeeltelijk gebruikt voor onderwijsdoeleinden. Doordat de sportvereniging voor het dagelijkse beheer afhankelijk is van vrijwilligers, vindt slechts een incidentele verhuur van de minder populaire uren slechts in beperkte mate plaats.

⁷ Voor een uitgebreid overzicht van de huidige situatie van het BSC wordt verwezen naar de rapporten van Oranjewoud (1990) en Dimensie (1991) en de beknopte weergave in paragraaf 4.2 van deze notitie.

De **sportzaal Ganzenhoef** bij het gelijknamige buurtcentrum was vooral in gebruik voor de recreatieve sport. In het kader van het actieplan 'Ganzenhoef West' is inmiddels besloten om dit centrum te slopen en een vervangende voorziening te realiseren. Daarbij is voorgesteld om een sportzaal (526 m²) met een multifunctionele vloer te bouwen, zodat deze zaal haar oorspronkelijke functie kan behouden voor met name de recreatieve sportbeoefening in de buurt.

De **sportzalen bij scholen/buurtcentra** worden momenteel gebruikt als trainingslokatie voor verenigingen in verschillende takken van sport. Vanuit sporttechnisch, sociaal en financieel oogpunt kleven er voor verenigingen nogal wat bezwaren aan het gebruik van deze voorzieningen.

Naast deze (semi-)openbare sportvoorzieningen zijn er in Zuidoost ook nog enkele **particuliere sportaccommodaties**. Het gaat hierbij met name een drietal sport-scholen en het particuliere tenniscentrum Borchland, dat bestaat uit 5 binnenbanen en 12 buitenbanen, alsmede 4 squashbanen, een bowlingbaan en een restaurant.

Met betrekking tot de **zwemvoorzieningen** is er in Amsterdam-Zuidoost naast het BSC nog een zwembad in de Mytyl/Tytylschool, dat momenteel nauwelijks externe gebruikers heeft. Aangezien in dit zwembad permanent een hogere watertemperatuur wordt aangehouden, zou deze voorziening een rol kunnen spelen voor warmwaterzwemmen voor specifieke groepen. Verder is er bij de Gaasperplas een zwemvoorziening in openbaar water. In de regio zijn er tenslotte nog de zwembaden in Abcoude (inclusief natuurbad in het Abcoudermeer) en Diemen-Zuid en wordt er bovendien een zwemparadijs aangelegd in Amstelveen.

3.3 Wensen en behoeften van gebruikers

Met betrekking tot de voorzieningen kunnen de volgende gebruikers worden onderscheiden: sportverenigingen, sportbuurtwerk, onderwijs, buurtgroepen en individuele sporters.

3.3.1 Zaalsportruimte

Zaalsportruimte wordt vooral gebruikt door sportverenigingen, sportbuurtwerk en scholen en in mindere mate door buurtgroepen.

In het voorgaande hoofdstuk is aangegeven dat de georganiseerde sport in Amsterdam-Zuidoost minder sterk tot ontwikkeling is gekomen dan in de rest van de stad. Het is lastig om aan te geven of dit het gevolg is van een grotere behoefte van de bewoners om aan ongebonden activiteiten mee te doen/op eigen houtje aan sport te doen of dat dit te maken heeft met de beperkende randvoorwaarden, waarmee de georganiseerde sport in Zuidoost geconfronteerd wordt.

Wanneer gekeken wordt naar de huidige situatie kan geconcludeerd worden dat er vanuit de georganiseerde sport thans geen duidelijke kwantitatieve tekorten aan zaalruimte bestaan. Daarentegen wordt er door verenigingen aangegeven dat zij voor trainingsdoeleinden meer behoefte hebben aan sporthalruimte. Momenteel vinden deze trainingen plaats in de kleinere sportzalen bij scholen en buurthuizen. Het is echter de vraag of het gezien de financiële consequenties verantwoord is om een nieuwe voorziening te realiseren, wanneer dit slechts een verschuiving van het gebruik tot gevolg heeft. Aan de andere kant kan hierdoor in de wijken zaalruimte vrijkomen voor gebruik door individuele buurtgroepen.

Wanneer er bovendien uitgegaan wordt van een potentiële groei van de georganiseerde sport in Amsterdam-Zuidoost bestaat er echter wel degelijk behoefte aan

meer zaalruimte. De vraag is echter of de huidige sportverenigingen op eigen kracht voldoende in staat zijn om een dergelijke ontwikkeling in gang te zetten. Een actieve opstelling vanuit het stadsdeel, bijvoorbeeld door tijdelijke ondersteuning vanuit het sportbuurtwerk, lijkt hiervoor noodzakelijk. Wanneer deze ondersteuning kan worden geboden is het vanuit het gebruik door de georganiseerde sport gezien reëel om een derde sporthal binnen het stadsdeel te realiseren. Het oprichten van een verenigingshal, zoals de sporthal Gaasperdam, kan slechts succesvol verlopen door een breed georiënteerde (omni-) sportvereniging met een sterk vrijwilligerskader.

Het **sportbuurtwerk** maakt vooral overdag en op donderdagavond (21.00-23.00 uur) gebruik van de sporthal van het BSC. Gedurende circa 25 uur per week worden sportinstuiven en specifieke cursussen georganiseerd. Het is de bedoeling dat het sportbuurtwerk in de toekomst ook op andere locaties binnen het stadsdeel aan de slag gaat. Dit kan betekenen dat in beperkte mate behoefte kan ontstaan aan meer sporthalruimte elders in het stadsdeel, maar er zal ook meer gebruik gemaakt kunnen worden van kleinere indoorvoorzieningen en de openbare ruimte.

De **scholen** maken vooral gebruik van de eigen gymnastieklokalen en van de sporthal Gaasperdam. Door beleidswijzigingen en bezuinigingen in de onderwijssector is te verwachten dat het sporthalgebruik door de scholen in de komende jaren eerder terug zal lopen dan toe zal nemen.

Buurtgroepen maken over het algemeen meer gebruik van kleinere indooraccommodaties dan van een sporthal. Het ligt dan ook niet voor de hand om voor een dergelijke vorm van gebruik een volledig geoutilleerde sporthal te realiseren. Wel kan het neveneffect van de oprichting van een nieuwe sporthal zijn dat de kleine indooraccommodaties meer beschikbaar komen voor buurtgroepen.

Tenslotte zijn er nog **andere vormen van gebruik**, bijvoorbeeld voor manifestaties, beurzen en tentoonstellingen. Het probleem van deze vormen van gebruik is echter dat meerdaagse evenementen het reguliere gebruiksrooster doorkruisen. In de praktijk wordt er incidenteel wel eens iets geregeld, maar hier kan bij de planning van een dergelijke voorziening nauwelijks rekening mee worden gehouden.

3.3.2 Zwemvoorzieningen

Het Bijlmerbad wordt vooral gebruikt voor recreatief zwemmen, leswemmen, schoolzwemmen en verenigingszwemmen. In vrijwel alle opzichten voldoet het Bijlmerbad niet aan de kwalitatieve eisen, die aan een dergelijke voorziening gesteld worden. In diverse rapportages is reeds uitgebreid aandacht besteed aan de knelpunten in de bereikbaarheid, de bouwkundige opzet, de programmering en de bedrijfsvoering. Dit heeft tot gevolg dat het gebruik door met name recreatieve zwemmers sterk achterblijft bij vergelijkbare zwemvoorzieningen en dat de voorziening jaarlijks geconfronteerd wordt met een groot exploitatie-tekort. Ondanks het feit dat het school- en leswemmen een relatief groot deel van het gebruik vertegenwoordigen, is ook de situatie hiervan gedurende de afgelopen jaren in kwalitatief opzicht verre van rooskleurig geweest. De overkapping met een draagluithal biedt zwemverenigingen weliswaar de mogelijkheid voor gebruik van het buitenbad gedurende de wintermaanden, maar vanuit kwalitatief oogpunt laat deze oplossing sterk te wensen over. Bovendien is het recreatieve gebruik van het

buitenbad gedurende de zomermaanden beperkt en vooral geconcentreerd op een relatief beperkt aantal 'mooi weer' dagen.

Deze kwalitatieve knelpunten hebben inmiddels duidelijk gemaakt dat er een ingrijpende wijziging van de zwemvoorziening noodzakelijk is. Bij de toekomstige ontwikkeling van het BSC zal de inrichting en de exploitatie van het zwembad dan ook centraal staan.

3.3.3 Tennisbanen

In Amsterdam-Zuidoost zijn outdoor tennisbanen gelegen op het sportpark Driemond en bij het particuliere tenniscentrum Borchland. Verder zijn er drie binnenbanen in de tennishal van het BSC en vijf binnenbanen in het tenniscentrum Borchland. De inrichting en het gebruik van de BSC-tennishal op zichzelf is goed, maar ontbeert een goede horeca-voorziening en is qua routing slecht op het BSC aangesloten. Bovendien kan de exploitatie verbeterd worden door een uitbreiding met tenminste twee banen, waarvoor gezien het huidige aanbod in Zuidoost zeker ruimte bestaat.

3.3.4 Fitness-/krachtsportruimte

De fitness-/krachtsportruimte binnen het BSC wordt momenteel redelijk gebruikt door individuele sporters en in beperkte mate door het sportbuurtwerk. De huidige situering, inrichting en uitstraling van deze ruimte is echter onvoldoende om als volwaardige voorziening te kunnen functioneren. Gezien de bevolkingssamenstelling in de omliggende buurt zijn er in beginsel goede perspectieven om een dergelijke voorziening uit te breiden en verantwoord te exploiteren. Dit wordt onder meer geïllustreerd door de goede marktpositie van de drie particuliere sportscholen in Zuidoost.

3.4 Conclusie

Uit het voorgaande kan geconcludeerd worden dat het aanbod van sportvoorzieningen in Amsterdam-Zuidoost in een aantal opzichten tekort schiet. Uit de gesprekken blijkt dat dit vooral beschouwd wordt als een erfenis uit het verleden: bij de instelling van het stadsdeel en de bijbehorende overdracht van voorzieningen was de spreiding van sportaccommodaties over de stad nog niet afgerond. Dit is echter meer van toepassing op de sportparken dan op de binnensportaccommodaties. Terwijl elders in de stad sportparken worden opgeheven in het kader van het optimaliseringsproces, blijkt er in Zuidoost nog behoefte te bestaan aan nieuwe sportvelden.

Voor de **sporthallen** geldt dat er overeenkomstig de situatie in Zuidoost in de gehele stad nog een lichte behoefte is aan uitbreiding van het aantal sporthallen. Op basis van algemene kengetallen bestaat er in Zuidoost ruimte voor een derde sporthal. Daarbij geldt echter vrijwel overal dat de behoefte zich met name toespitst op de avonduren en de periode van september tot mei. Het gebruik overdag en tijdens de zomermaanden is meestal beperkt, mede door het teruglopend gebruik vanuit het onderwijs. In Zuidoost geldt bovendien dat de positie van de meeste sportverenigingen niet erg sterk is, zodat de groeimogelijkheden die in potentie aanwezig zijn niet ten volle benut kunnen worden. Deze aspecten dienen meegewogen te worden bij een eventuele beslissing omtrent de bouw van een derde sporthal.

Met betrekking tot de **zwemvoorzieningen** geldt dat het aanbod met name in kwalitatief opzicht tekort schiet. Door knelpunten in de bereikbaarheid, sociale veiligheid, faciliteiten, sfeer en entourage van het Bijlmerbad blijft vooral het recreatief zwemmen aanzienlijk achter bij de potentiële behoefte. De indruk bestaat dat ook voor het leszwemmen en doelgroepactiviteiten in toenemende mate wordt uitgeweken naar de zwembaden in Abcoude en Diemen. Hoewel het gebruik voor schoolzwemmen en door zwemverenigingen relatief hoog is, zijn ook door deze gebruikersgroepen regelmatig signalen afgegeven dat de kwaliteit van de zwemvoorziening te wensen overlaat.

In Zuidoost lijken goede perspectieven te bestaan voor een uitbreiding van het aantal **indoor tennisbanen** en **fitness-/krachtsporfaciliteiten**. Het gebruik van de BSC-tennishal is redelijk goed, maar kan door een uitbreiding en verbetering van de faciliteiten (routing, horeca) een betere marktpositie verwerven. Ook voor de fitness-/krachtsporruimte in het BSC geldt dat het huidige gebruik in kwantitatief en kwalitatief opzicht aanmerkelijk verbeterd kan worden.

4 Ontwikkelingen rondom het Bijlmersportcentrum

4.1 Inleiding

In het voorgaande hoofdstuk is reeds aandacht besteed aan de afzonderlijke voorzieningen van het Bijlmersportcentrum in relatie tot vraag en aanbod in Amsterdam-Zuidoost. Het BSC is echter meer dan een optelsom van een aantal voorzieningen en de ontwikkelingen rond het BSC vereisen een integrale visie op (de omgeving van) het gehele centrum. In dit hoofdstuk staat de derde onderzoeksvraag centraal:

Welke plaats heeft het BSC binnen het huidige voorzieningenaanbod en welke veranderingen zijn in dit opzicht te verwachten?

4.2 Plaats, functie en exploitatie van het BSC

Het BSC is oorspronkelijk opgezet als hoogwaardige sportvoorziening voor het stadsdeel, waarin diverse elementen geclusterd zijn. Bij de bouw van het centrum werd er vanuit gegaan dat de clustering zowel het gebruik als de exploitatie van de voorzieningen positief zou beïnvloeden.

In de afgelopen jaren is duidelijk geworden dat het BSC verre van optimaal functioneert, het recreatieve gebruik van met name het zwembad ver onder de maat is en mede hierdoor hoge exploitatielasten draagt. De huidige opzet en inrichting van het centrum blijkt over het algemeen niet aan de verwachtingen te voldoen. Het gebruik van de voorzieningen wordt bovendien negatief beïnvloed door de sociale onveiligheid van de omgeving, knelpunten in de bereikbaarheid, een matige programmering en bedrijfsvoering en een slecht functionerende horecavoorziening. Een en ander heeft tot gevolg dat er een verschuiving van zowel het individuele als het verenigingsgebruik optreedt naar andere voorzieningen (binnen en buiten het stadsdeel). Het BSC wordt momenteel geëxploiteerd met een nadelig saldo van ca. 4,2 miljoen gulden (incl. jaarlijkse kapitaalslasten van 2,8 miljoen), waarbij het grootste deel ten laste komt van het zwembad (exploitatietekort ca. 3,4 miljoen incl. jaarlijkse kapitaalslasten van 1,8 miljoen).

Een bijkomend aspect is dat het BSC tevens de uitvalsbasis vormt van het sportbuurtwerk in Zuidoost. Mede door een gebrekkige aansturing door het stadsdeel hebben de sportbuurtwerkers zich vrijwel geheel gericht op het organiseren van een aanvullend en laagdrempelig activiteitenaanbod in dit centrum. Het sportbuurtwerk in de huidige vorm is onvoldoende gericht op het vervullen van een sportieve ontwikkelingstaak voor het gehele stadsdeel.

Uit het voorgaande kan geconcludeerd worden dat het centrum in de huidige vorm niet meer voldoet aan de oorspronkelijke doelstellingen en verwachtingen. De indruk is dat in een ongewijzigde situatie de 'vervalspiraal' verder zal doorzetten en de exploitatie nog verder zal verslechteren. Tegen deze achtergrond is binnen het BSC inmiddels een nieuwe manager aangesteld (ondersteund door een organisatie-adviseur), die zich met name richt op verbetering van de bedrijfsvoering en de programmering. Voor een substantiële verbetering van de kwaliteit en het gebruik van het BSC is een meer of minder ingrijpende wijziging van de opzet en inrichting onontkoombaar.

4.3 De eerste ontwikkelingsvarianten

Vanuit de haalbaarheidsstudie van Oranjewoud is al in 1990 een drietal varianten opgesteld met betrekking tot de toekomstige ontwikkeling van het BSC. De eerste variant ging uit van een beperkte verbetering van de huidige situatie door versterking van het management, verbetering van de situatie rondom de verpachte horeca-voorziening en enkele lichte technische aanpassingen. Het effect op de bezoekersaantallen, alsmede de kwaliteit en de exploitatie van de voorziening zou in deze variant echter bijzonder gering zijn. De tweede variant betrof een ingrijpende herstructurering van het centrum, waarbij uitgegaan werd van de bouw van een nieuw recreatief bassin en de verkleining en overkapping van het wedstrijdbassin. Daarnaast werd een nieuwe horecavoorziening met terras, een drietal squashbanen, een nieuwe tennishal met twee banen en een gewijzigde entree voorgesteld. De investeringen voor deze herstructurering werden geraamd op ruim 11 miljoen gulden en het jaarlijkse exploitatietekort op circa 5 miljoen gulden (incl. kapitaalslasten). De derde variant ging uit van volledige nieuwbouw van het centrum met een zwembad met drie bassins, sporthal en tennishal, die afgestemd zouden zijn op de eisen van deze tijd. De investeringen werden geraamd op ongeveer 16,5 miljoen gulden. Een dergelijk centrum zou ten opzichte van de bestaande situatie een vermindering van de directe arbeidskosten en een verhoging van de inkomsten opleveren, waardoor het jaarlijkse exploitatietekort 4,4 miljoen gulden (incl. kapitaalslasten) zou bedragen. In de tweede en derde variant werd bovendien een aanzienlijke reductie van de speel-/ligweide voorgesteld, hetgeen verkapitaliseerd een bedrag van 4,2 miljoen resp. 5,6 miljoen gulden zou kunnen opleveren. In haar rapport concludeerde Oranjewoud dat volledige nieuwbouw van het BSC de beste mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van het centrum biedt, zowel tegen de achtergrond van het gebruik en de exploitatie van de voorziening als de ruimtelijke inpassing in het Bijlmerdreefgebied.

4.4 Toekomstige ontwikkelingen rondom het BSC

In het verlengde van het plan van aanpak 'Amsterdamse Poort' zijn door de projectontwikkelaar Wilma plannen ontwikkeld voor het gebied rond het BSC, alsmede de herstructurering van het centrum zelf tot een stadsrecreatiecentrum. Een dergelijke herprofilering van het huidige BSC wordt door deze projectontwikkelaar als een voorwaarde gezien voor de ontwikkeling van het omliggende gebied. In de NvU wordt de hoofdbestemming van dit gebied aangeduid als sport, recreatie en cultuur.

In samenwerking met Zeelenberg Architectuur is een plan ontwikkeld voor dit stadsrecreatiecentrum, dat feitelijk tussen de bovengenoemde varianten 2 en 3 is gelegen. Het plan gaat uit van nieuwbouw van een zwemparadijs op de begane grond met een recreatiebad met attracties, een wedstrijdbassin (25 m), een instructiebassin en een peuterbad. De bestaande sporthal en tennishal blijven gehandhaafd, maar worden uitgebreid met een tennishal met drie banen en vijf squashbanen. Op de verdieping zijn een sauna, een fitnessruimte en een bescheiden daktuin geprojecteerd. Het centrum is voorzien van meerdere horeca-/cafégelegenheden en heeft vanuit een overdekte plaza een directe relatie met een stenen buitenplein. Aan de noordzijde van het plein wordt gedacht aan sport en vrije tijd gelieerde, thematische detailhandel en horeca. Aan de noordoostzijde van het stadsrecreatiecentrum wordt ruimte gereserveerd voor een cultuurcentrum of megabioscoop.

Zoals uit de naam blijkt heeft het stadsrecreatiecentrum een stadsdeeloverstijgende functie en wordt vanwege de ligging en een verbeterde bereikbaarheid uitgegaan van een substantieel gebruik door bewoners uit de omliggende regio (inclusief Amsterdam). Het totale bezoek aan het zwemparadijs wordt geschat op bijna 600.000 bezoeken. In dit kader zal het centrum een bijdrage kunnen leveren aan het verbeteren van het imago van Amsterdam-Zuidoost (zie het 'marketingmodel' uit paragraaf 2.4).

In een aantal rekenmodellen wordt uitgegaan van een totale investering van ca. 33,3 miljoen gulden (excl. horeca/shops/50% plein). Afhankelijk van de prijs van een toegangskaartje en het al dan niet in de exploitatie opnemen van grondkosten, restboekwaarde BSC⁸ en de kosten voor parkeerplaatsen varieert het jaarlijkse exploitatietekort tussen 1,3 en 6,0 miljoen gulden (incl. kapitaalslasten).

4.5 Bestuurlijk draagvlak

Uit de gesprekken met stadsdeelbestuurders blijkt dat er in beginsel een draagvlak bestaat om de plannen voor een dergelijk centrum verder uit te werken. Wel bestaat er enige bedenking over de vraag of een dergelijk centrum redelijkerwijs te exploiteren is (financieel argument) en ook nog voor de sportbeoefening van de doorsnee Bijlmerbewoner aantrekkelijk is cq. bereikbaar blijft (gebruiksargument).

Vanuit het de doelstellingen van het sportbeleid wordt het van groot belang geacht, dat het centrum in beginsel voor alle inwoners van Zuidoost (en van de Bijlmermeer in het bijzonder) bereikbaar blijft. Dit heeft te maken met zowel de entreekosten als met de geboden faciliteiten en de sfeer/uitstraling. Tevens wordt het als essentieel beschouwd dat de nieuwe zwemvoorziening goede faciliteiten biedt voor het school- en instructiezwemmen en voor de zwemverenigingen.

Vanuit financieel oogpunt wordt het uitgangspunt gehanteerd dat een dergelijk centrum kostendekkend geëxploiteerd moet worden (excl. kapitaalslasten). Voor de bijdrage van het stadsdeel aan de kapitaalsinvestering is in beginsel de reikwijdte tussen de huidige kapitaalslasten van 2,8 miljoen gulden per jaar en de huidige exploitatielasten van 4,2 miljoen gulden per jaar bespreekbaar. Bij eventuele laagdrempelige sportactiviteiten voor specifieke doelgroepen in het centrum, dient een afzonderlijke subsidie zichtbaar gemaakt te worden en niet versluierd te worden in de exploitatierekening.

Met betrekking tot de beheerconstructie van een dergelijk stadsrecreatiecentrum wordt vooralsnog geen definitief standpunt ingenomen. In beginsel behoort voor het stadsdeelbestuur zowel particulier beheer als eigen beheer tot de mogelijkheden. Wanneer beheer en exploitatie van het centrum in handen van het stadsdeel komen te liggen, dient een vorm van contractmanagement ingevoerd te worden en het stadsdeel uitsluitend op hoofdlijnen en enige afstand te sturen. In het geval van meerdere financiers kan ook een stichtingsvorm worden gekozen.

⁸ Hierbij is gerekend met een restboekwaarde van 16 miljoen gulden. Daarbij is er reeds vanuit gegaan, dat een deel van de huidige boekwaarde (ca. 10 miljoen gulden) als verwervingskosten in de grondexploitatie kan worden opgenomen.

4.6 Conclusies

De huidige situatie van het BSC maakt ingrijpen in de ruimtelijke en functionele structuur vrijwel onontkoombaar. Wanneer de ontwikkeling van het gebied 'Amsterdamse Poort' als uitgangspunt wordt genomen, lijkt een verregaande herstructurering van het centrum in de lijn van het gepresenteerde plan in het logische verlengde te liggen.

In hoeverre een dergelijk centrum daadwerkelijk een regionale uitstraling kan krijgen is moeilijk te voorspellen. Ondanks een uitstekende railverbinding met de rest van Amsterdam, blijkt Zuidoost voor de rest van de Amsterdammers nog maar al te vaak buiten het zichtveld te vallen. Het is tevens de vraag of inwoners van omliggende gemeenten daadwerkelijk naar een dergelijke voorziening in Zuidoost zullen komen. Veel bewoners van deze gemeenten zullen het genoegen van een zwemparadijs meerdere keren gesmaakt hebben in de vele recreatieparken die Nederland rijk is en voor hun regelmatige zwembezoek vooral gebruikmaken van de 'eigen' zwembaden. Het lijkt dan ook verstandig om in beginsel vooral uit te gaan van een stadsdeelfunctie⁹.

Eén van de uitgangspunten met betrekking tot het centrum is dat de voorzieningen voor alle inwoners van het stadsdeel bereikbaar moeten zijn en tevens moeten aansluiten bij de wensen met betrekking tot sport en sportieve recreatie. Volgens de gepresenteerde opzet biedt het nieuwe centrum vergelijkbare of hoogwaardiger faciliteiten dan het huidige BSC, met dien verstande dat het 50 m buitenbad en de speel/zonneweide verdwijnen. Hiervoor in de plaats is binnen het zwemparadijs een 25 m wedstrijdbassin geprojecteerd. De buitenruimte is beperkt tot een kleine daktuin, die met name bedoeld lijkt voor de saunabezoekers. Hoewel voor officiële kampioenswedstrijden nog steeds een 50 m bassin noodzakelijk is¹⁰, zal de verandering in een 25 m bassin voor de zwemverenigingen niet onoverkomelijk zijn, zeker niet gezien de gelijktijdige verbetering van de verblijfs- en gebruikskwaliteit. Wel zal het voor het wedstrijd- en instructiebassin wenselijk zijn om een duidelijke afgrenzing van het recreatieve gedeelte te realiseren. Het verdwijnen van buitenbaden vormt een landelijke ontwikkeling en ligt gezien het relatief beperkte gebruik vaak ook voor de hand. Ook de speel-/ zonneweide verdwijnt in de nieuwe opzet geheel. Gezien het huidige ruimtebeslag op een dergelijke centrale lokatie in combinatie met het beperkte gebruik lijkt dit evenmin onlogisch. Het lijkt wel wenselijk om na te gaan of een buitenterras van beperkte omvang gerealiseerd kan worden, dat vanuit het zwembad rechtstreeks bereikbaar is (eventueel in combinatie met een schuifwand). Bovendien is het wenselijk om na te gaan in hoeverre tegen deze achtergrond de openbare zwemvoorziening aan de Gaasperplas verbeterd en uitgebreid kan worden.

Een ander aandachtspunt vormt de sfeer/uitstraling van het nieuwe centrum. Gezien de heterogene bevolkingssamenstelling van Zuidoost zullen veel verschillende groepen gebruik van het centrum willen gaan maken. In de huidige opzet van het BSC blijkt een al te nadrukkelijke (ruimtelijke) confrontatie van diverse gebruikersgroepen uiteindelijk tot verdringing te leiden. Uit het schetsontwerp en de sfeer-

9 In het rapport van Oranjewoud wordt bij de bouw van een nieuw zwembad, dat is afgestemd op de eisen van deze tijd, uitgegaan van een bezoekersaantal van ca. 350.000.

10 In de gemeente Amsterdam zijn op dit moment nog drie 50 m zwembaden, te weten het Bijlmerbad, het Floraparkbad en een overdekt bassin in het Sloterparkbad. Ook voor het Floraparkbad (Noord) worden momenteel plannen gemaakt voor een vervangende hoogwaardige voorziening, waarbij het buitenbad mogelijk zal verdwijnen.

beelden van het nieuwe centrum komt niet duidelijk naar voren dat met dit aspect rekening is gehouden, bijvoorbeeld met betrekking tot de samenhang van fitnessruimte en sauna. De passage in de begeleidende tekst roept in dit kader eveneens vraagtekens op: "De relatie sportaccommodaties - horeca ligt zodanig dat geen separate sportkantines nodig zijn, waardoor de bezoekers/gebruikersaantallen zo weinig mogelijk worden verdund om een maximale drukte te bereiken". De vraag is of het open en overvloeiende karakter van het centrum in de praktijk niet contraproductief werkt voor een veelvormig gebruik door verschillende doelgroepen. Het verdient aanbeveling om dit aspect nadrukkelijker te betrekken bij de ruimtelijke opbouw en de sfeer/uitstraling van het nieuwe centrum.

Tenslotte dient nadrukkelijk aandacht besteed te worden aan de prijsstelling van de voorzieningen. Een gedifferentieerd tarief voor het zwembad (conform 1.2 van de rekenmodellen) voor max 2 uur (fl 3,50), een halve dag (fl. 5,50) en een hele dag (fl 7,50) lijkt haalbaar voor de meeste bezoekers uit Zuidoost en redelijk gezien de kwaliteit van het aanbod. Het gehanteerde tarief voor het verenigingsgebruik van de sporthal (fl. 50,-) ligt hoger dan het thans geldende tarief, zoals in de stedelijke convenant is vastgelegd. Ook het tarief van fl. 5,- per keer voor de fitnessruimte kan voor de regelmatige sporter aan de hoge kant zijn, maar kan wellicht opgevangen worden door een dalurentarief of knipkaart.

Bij de bovengenoemde prijsstelling en de geprognostiseerde bezoekersaantallen zijn de inkomsten circa 1,2 miljoen hoger dan de directe uitgaven (excl. kapitaalslasten). Dit betekent dat uitgegaan wordt van een positieve exploitatie van het centrum. De jaarlijkse kapitaalslasten variëren van 3,5 miljoen (bouwkosten) tot 6,6 miljoen (bouwkosten, grondkosten, restboekwaarde en parkeerplaatsen)¹¹. In de bovengenoemde variant variëren de jaarlijkse exploitatielasten van het centrum, inclusief de bovengenoemde kapitaalslasten, van 2,3 miljoen tot 5,4 miljoen gulden. Wanneer de grondkosten voor het benodigde gedeelte van het huidige BSC niet in de kapitaalslasten worden opgenomen, komen de verwachte exploitatielasten (incl. kapitaalslasten) slechts een fractie boven de exploitatielasten van het huidige centrum. Daarbij blijft het een vraag of de te verwachten bezoekersaantallen voor het zwemparadijs, mede gebaseerd op een regionale functie, niet enigszins aan de hoge kant zijn.

Uitgaande van de bovenbeschreven ontwikkelingen en conclusies, wordt in het volgende hoofdstuk nader ingegaan op de eisen en randvoorwaarden, die aan de opzet van een BSC-nieuwe stijl cq. een stadsrecreatiecentrum gesteld kunnen worden.

¹¹ Het is overigens onduidelijk in hoeverre de investering ten behoeve van de vijf squashbanen hierbij is inbegrepen. In de rekenmodellen zijn in ieder geval geen inkomsten uit de verhuur van squashbanen expliciet opgenomen.

5 Eisen en randvoorwaarden voor BSC-nieuwe stijl

5.1 Inleiding

Uit het voorgaande hoofdstuk is duidelijk geworden dat er met betrekking tot het huidige BSC een grote discrepantie bestaat tussen het maatschappelijk rendement van de voorziening en de hoge exploitatielasten. Tegen deze achtergrond is geconcludeerd dat een ingrijpende herstructurering van dit centrum vrijwel onontkoombaar is. De ervaring met het BSC leert echter ook dat de opzet en exploitatie van een dergelijk centrum niet zonder risico is.

In dit hoofdstuk wordt de vierde en laatste onderzoeksvraag beantwoord:

Welke eisen en randvoorwaarden worden door het stadsdeel Zuidoost gesteld aan een BSC-nieuwe stijl?

5.2 Verzorgingsgebied

Beschrijving:

In de beschrijving wordt de nieuwe voorziening aangeduid als stadsrecreatie-centrum. Het centrum wordt gezien als een belangrijk element in de kleuring van het gebied rond het BSC, waarbij het accent ligt op sport, recreatie en cultuur. Hieruit blijkt dat dit centrum in de toekomst een stadsdeeloverstijgende cq. regionale functie wordt toegeschreven. De vraag is echter of de belangstelling voor een zwemparadijs vanuit de regio (Amsterdam en omliggende gemeenten) daadwerkelijk een substantiële bijdrage zal leveren aan het bezoekersaantal. Vooralsnog lijkt het reëler om uit te gaan van een stadsdeelfunctie, waarbij Amsterdam-Zuidoost als verzorgingsgebied wordt gezien.

Randvoorwaarde:

Het stadsdeelbestuur is van mening dat ten aanzien van de verwachte regionale functie van het nieuwe centrum een nadere marktanalyse dient plaats te vinden dan wel uitgegaan moet worden van een primaire functie voor het stadsdeel.

5.3 Faciliteiten

Beschrijving:

Het nieuwe centrum zal vergelijkbare en hoogwaardiger faciliteiten bieden dan het huidige BSC. Er wordt een zwemparadijs voorgesteld met een recreatief bad, een instructiebassin, een 25 m wedstrijdbassin en een peuterbad. De sporthal en de tennishal blijven gehandhaafd, maar er wordt een nieuwe tennishal (3 banen) en een vijftal squashbanen aan toegevoegd. Bovendien is er op de verdieping een sauna en een fitnessruimte met daktuin geprojecteerd. In het centrum zijn bovendien meerdere café- en horecagelegenheid voorzien.

Het huidige 50 m buitenbad zal echter verdwijnen, evenals de speel-/zonneweide. Gekoppeld aan een verbetering van het natte verblijfsklimaat zal een dergelijke verandering voor de zwemverenigingen geen onoverkomelijke bezwaren opleveren. Het verdwijnen van de speel-/zonneweide ligt tevens voor de hand, maar het is onwenselijk dat er in het geheel geen buitenruimte vanuit het zwembad bereikbaar

is. Verder is niet duidelijk in hoeverre in de planvorming tot nog toe voldoende rekening is gehouden met de specifieke wensen, die vanuit het gebruik door verenigingen, scholen en sportbuurtwerk aan de voorziening worden gesteld.

Randvoorwaarde:

Het stadsdeelbestuur is van mening dat er nagegaan moet worden op welke manier in het plan een verblijfsruimte in de buitenlucht kan worden gerealiseerd, die voor de zwemmers rechtstreeks bereikbaar en afgeschermd is. Wat betreft de faciliteiten zal nadrukkelijk rekening gehouden moeten worden met de specifieke wensen vanuit het onderwijs, de georganiseerde sport en het sportbuurtwerk.

5.4 Positie van sportbuurtwerk

Beschrijving:

In de huidige situatie vormt het sportbuurtwerk een integraal onderdeel van het BSC. Hierdoor is het sportbuurtwerk vooral gericht op het organiseren van activiteiten in het centrum. De oorspronkelijke doelstellingen van het sportbuurtwerk, die veel meer gericht zijn op een sportieve ontwikkelingstaak voor het gehele stadsdeel, zijn in de afgelopen jaren onvoldoende gerealiseerd. Dit is niet alleen toe te schrijven aan de sportbuurtwerkers, maar heeft tevens te maken met het gebrek aan sturing vanuit het stadsdeel.

Randvoorwaarde:

Het stadsdeelbestuur is van mening dat het sportbuurtwerk meer een onafhankelijk instrument moet vormen van het sportbeleid en minder gericht moet zijn op het BSC. Het sportbuurtwerk dient daadwerkelijk een sportieve ontwikkelingstaak te vervullen in de richting van bijvoorbeeld sportverenigingen, jongerenwerk, ondewijs en buurtorganisaties. Tegen deze achtergrond zal het sportbuurtwerk wel nauwe relaties onderhouden met een nieuw op te richten centrum, maar hier meer onafhankelijk van gaan functioneren.

5.5 Ruimtelijke opbouw en sfeer/uitstraling

Beschrijving:

De bevolkingssamenstelling van Zuidoost heeft tot gevolg dat veel verschillende groepen van het nieuwe centrum gebruik willen gaan maken. Hoewel het wenselijk is om zoveel mogelijk te streven naar integratie en openheid binnen de opzet van een nieuw centrum, is de vraag in hoeverre een al te nadrukkelijke (ruimtelijke) confrontatie van diverse gebruikersgroepen dan wel een dominante sfeerbepaling uiteindelijk tot verdringing van andere groepen zullen leiden. Uit de beschrijving, het schetsontwerp en de sfeerbeelden komt niet duidelijk naar voren dat met dit aspect voldoende rekening is gehouden.

Randvoorwaarde:

Het stadsdeelbestuur stelt dat in de planvorming nadrukkelijker aandacht besteed moet worden aan de ruimtelijke aspecten van confrontatie en sfeer/uitstraling, waardoor onderlinge verdringing van gebruikers kan worden voorkomen, zonder dat dit gepaard gaat met een rigide scheiding van gebruikersgroepen. Ook de ruimtelijke tussen centrum en openbare ruimte verdient in dit kader nadere aandacht.

5.6 Tarifiering

Beschrijving:

In de plannen is het tarief voor een zwembadbezoek in drie varianten uitgewerkt. De tweede variant, waarbij een gedifferentieerd tarief wordt voorgesteld voor max. 2 uur (fl. 3,50), een halve dag (fl. 5,50) en een hele dag (fl. 7,50) kan als redelijk voor het geboden product en haalbaar voor de meeste bezoekers uit Zuidoost worden beschouwd. De derde variant die een meer marktconform tarief weer-spiegeld, lijkt daarentegen aan de (te) hoge kant voor de gemiddelde buurtbewoner.

Randvoorwaarde:

Het stadsdeelbestuur is van mening dat de tarifiering niet voor grote groepen buurtbewoners een beletsel mag gaan vormen om van een dergelijke voorziening gebruik te maken. Het eventueel beïnvloeden van de tarifiering is afhankelijk van de bijdrage van het stadsdeel aan de oprichting en exploitatie van het centrum. Een substantiële bijdrage van het stadsdeel aan de stichtingskosten van een dergelijke voorziening betekent tevens een eis tot het hanteren van een voor de buurtbewoners bereikbaar tarief.

5.7 Investing en exploitatie

Beschrijving:

Bij de eerdergenoemde tarifiering kan het nieuwe centrum volgens het rekenmodel met een positief resultaat van ca. 1,2 miljoen gulden geëxploiteerd worden (excl. kapitaalslasten). De jaarlijkse kapitaalslasten variëren van 3,5 miljoen (bouwkosten) tot 6,6 miljoen (bouwkosten, grondkosten, restboekwaarde en parkeerplaatsen). Dit betekent dat de jaarlijkse exploitatielasten van het centrum, inclusief de kapitaalslasten, variëren van 2,3 miljoen tot 5,4 miljoen gulden. Daarbij is het echter de vraag in hoeverre de geprognostiseerde bezoekersaantallen bij een meer stadsdeelgebonden voorziening ook daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden. Op dit moment is nog niet duidelijk in hoeverre eventueel medefinanciers kunnen worden gevonden.

Randvoorwaarde:

Door het stadsdeelbestuur wordt het uitgangspunt gehanteerd dat een dergelijk centrum kostendekkend geëxploiteerd moet worden (excl. kapitaalslasten). Voor de bijdrage van het stadsdeel aan de kapitaalsinvestering is in beginsel de reikwijdte tussen de huidige kapitaalslasten van 2,8 miljoen gulden per jaar en de huidige exploitatielasten van 4,2 miljoen gulden per jaar bespreekbaar. Bij eventuele laagdrempelige sportactiviteiten voor specifieke doelgroepen in het centrum, dient een afzonderlijke subsidie zichtbaar gemaakt te worden en niet versluierd te worden in de exploitatierekening.

5.8 Beheervorm

Beschrijving:

In de planvorming met betrekking tot het nieuw te realiseren centrum is nog niet nader ingegaan op de mogelijke beheervormen. Uit de gesprekken blijkt dat ook het stadsdeelbestuur op dit punt nog geen definitief standpunt heeft ingenomen. In beginsel behoort voor het stadsdeelbestuur zowel particulier beheer als eigen beheer tot de mogelijkheden.

Randvoorwaarde:

Wanneer beheer en exploitatie van het centrum in handen van het stadsdeel komen te liggen, dient een vorm van contractmanagement ingevoerd te worden en het stadsdeel uitsluitend op hoofdlijnen en enige afstand te sturen. In het geval van meerdere financiers kan voor het beheer ook een stichtingsvorm worden gekozen.

6 Strategisch advies

In het voorgaande hoofdstuk is reeds op een zevental cruciale aspecten aangegeven welke eisen en randvoorwaarden door het stadsdeelbestuur aan de ontwikkeling van het BSC worden verbonden. Ter afsluiting van deze notitie wordt in dit hoofdstuk een advies geformuleerd met betrekking tot de kernvraag die aan dit onderzoek ten grondslag heeft gelegen:

Welke richting dient ingeslagen te worden bij de toekomstige ontwikkeling van het Bijlmersportcentrum?

In deze notitie wordt aangesloten bij de constatering dat een ingrijpende herstructurering van het BSC vrijwel onontkoombaar is. Zelfs bij een succesvol doorgevoerde reorganisatie zal het maatschappelijke rendement van de voorziening in de huidige vorm niet in evenwicht gebracht kunnen worden met de hoge exploitatielasten, die aan het centrum verbonden zijn.

Een tweede constatering is dat een herstructurering van het BSC alleen succesvol is bij een gelijktijdige aanpak van de directe omgeving van het centrum. In de huidige situatie versterken de slechte bereikbaarheid van het centrum, de sociale onveiligheid en de gebrekkige inrichting van de openbare ruimte immers de negatieve uitstraling van het centrum.

Tegen deze achtergrond vormt het plan van aanpak 'Amsterdamse Poort' een uitstekend kader om de opzet, de inrichting en het gebruik van zowel het BSC als de directe omgeving gelijktijdig te verbeteren. Een dergelijke aanpak heeft de potentie om het BSC daadwerkelijk te laten uitgroeien tot een sport- en recreatievoorziening voor de bewoners van het gehele stadsdeel Zuidoost. Het is echter twijfelachtig of een dergelijke voorziening een stedelijke/regionale functie kan worden toegeschreven. Zeker in de grote steden blijkt een dergelijke ambitie nogal eens te hoog gegrepen te zijn en bovendien sterk aan erosie onderhevig te zijn (Tropicana, De Mirandabad etc.). Het verdient dan ook sterke aanbeveling om bij de ontwikkeling van het BSC uit te gaan van een stadsdeelgebonden voorziening. Om deze functie daadwerkelijk waar te kunnen maken, zal overigens bij de opzet van het centrum de grootst mogelijke aandacht besteed moeten worden aan het gebruik van de voorziening door een heterogeen publiek (integratie versus confrontatie) en met een verschillend doel (recreatief gebruik, verenigingsgebruik, instructie- en schoolzwemmen, doelgroepactiviteiten). Het is bovendien wenselijk om tegen de achtergrond van vraag en aanbod een nadere marktanalyse te laten uitvoeren

Een dergelijke schaalverkleining ten opzichte van de plannen voor een stadsrecreatiecentrum betekent uiteraard ook een bijstelling van de geprognostiseerde bezoekersaantallen, met name voor het recreatief bezoek van het zwemparadijs. Wanneer dit niet gepaard gaat met een evenredige verhoging van de tarieven of een vermindering van de kapitaalsinvestering zullen de jaarlijkse exploitatielasten van de voorziening (incl. kapitaalslasten) hoger worden. Tegen de achtergrond van het door het stadsdeelbestuur geschetste financiële plafond wordt de haalbaarheid van een dergelijke voorziening kleiner. In dat geval is het vrijwel onontkoombaar om de totale kapitaalsinvestering te verminderen dan wel medefinanciers voor de herstructurering van het centrum te vinden. Gezien de centrale plaats die aan het BSC wordt toegeschreven bij de ontwikkeling van het Bijlmerdreefgebied, verdient

het aanbeveling om ook voor de herstructurering van het centrum de mogelijkheden voor een pps-constructie nader te verkennen. Een dergelijke constructie sluit bovendien aan bij de doelstelling en uitgangspunten op het terrein van sport en sportieve recreatie, zoals die door het stadsdeelbestuur zijn omschreven.

Verder dient aandacht besteed te worden aan de beheervorm van het nieuwe centrum. In de rekenmodellen voor het stadsrecreatiecentrum wordt uitgegaan van een BTW-verrekening. Een dergelijke verrekening is slechts mogelijk, wanneer de exploitatie wordt ondergebracht bij een vennootschap of stichting. In het geval van meerdere financiers ligt een stichtingsvorm voor de hand. In de praktijk worden steeds meer grootschalige voorzieningen in een stichtingsvorm geëxploiteerd, waarbij het financieel aantrekkelijk kan zijn om de gehele voorziening onder het BTW-regime te brengen. Een dergelijke constructie sluit bovendien aan bij de wens van het stadsdeelbestuur om meer op afstand te sturen.

Tenslotte dienen nog enkele opmerkingen gemaakt te worden over de interne organisatie van het centrum, met name de positie van de horeca en het sportbuurtwerk binnen een dergelijke voorziening.

Over het algemeen kan een particuliere pachter een dergelijke horeca-gelegenheid met een beter financieel resultaat exploiteren dan de overheid, met name doordat het personeelsbeleid volgens het ambtenarenreglement (ARA) veel minder ruimte biedt dan in de commerciële sector gebruikelijk is (werkroosters e.d.). Net als bij het BSC, is de horeca bij veel voorzieningen dan ook verpacht, maar blijkt de afstemming tussen bedrijfsleiding en pachter vaak problematisch te zijn (bijv. de Tongelreep in Eindhoven). Vanuit dit perspectief kan het wenselijk zijn om de horeca onder verantwoordelijkheid van de bedrijfsleider te plaatsen, hetgeen echter wel extra eisen stelt aan de kwaliteit van het management en het personeel.

De positie van het sportbuurtwerk binnen het BSC is onduidelijk. Het sportbuurtwerk valt niet onder de rechtstreekse verantwoordelijkheid van de manager, maar wordt in de praktijk evenmin aangestuurd vanuit de stadsdeelorganisatie cq. de sector Maatschappelijke Dienstverlening. Bij de huidige reorganisatie wordt voorgesteld om het sportbuurtwerk cq. de afdeling Bijzondere Activiteiten onder de directe verantwoordelijkheid van de BSC-manager te brengen. Hoewel dit momenteel de meest praktische oplossing vormt om het gebrek aan sturing en afstemming te verhelpen, is dit bij de nieuwe opzet van het BSC geen wenselijke situatie. Vanuit inhoudelijk en organisatorisch oogpunt heeft het sportbuurtwerk een duidelijk bredere taakstelling en reikwijdte dan het organiseren van laagdrempelige doelgroepactiviteiten binnen het centrum. Deze visie wordt door het stadsdeelbestuur nadrukkelijk onderschreven. Tegen deze achtergrond is het niet verstandig om het sportbuurtwerk onder verantwoordelijkheid van een manager van het centrum te plaatsen, die hierdoor twee verschillende petten op heeft. Het verdient aanbeveling dat het sportbuurtwerk (net als andere gebruikers) als een klant van het centrum worden beschouwd, die in vrijheid kan kiezen om van de voorziening gebruik te maken. Net als bij het gebruik door verenigingen en scholen kan aan het begin van elk jaar de gewenste ruimte door het sportbuurtwerk ingeprogrammeerd worden. Aan een dergelijke constructie zijn echter twee belangrijke randvoorwaarden verbonden. In de eerste plaats dient een inhoudelijke aansturing van het sportbuurtwerk door het stadsdeel (sector Maatschappelijke Dienstverlening) gerealiseerd te worden. In de tweede plaats zal het sportbuurtwerk

over een budget moeten beschikken om gebruik te kunnen maken van de verschillende voorzieningen in Amsterdam-Zuidoost¹².

De wenselijkheid van deze constructie en de haalbaarheid van de bijbehorende randvoorwaarden dient tevens betrokken te worden bij het opstellen van een visie op sport en sportieve recreatie in Amsterdam-Zuidoost.

12 Momenteel zit dit budget feitelijk 'verstopt' in de exploitatie-rekening van het BSC.